

linguae chazarorum (*Dorn*, Geogr. Cauc. Mém. de l'ac. de St. Petersburg. VII. p. 484. (531.). Сжщо и споредъ *ибн-Хаукал* езикътъ на българитѣ е подобенъ на езика на *хазаритѣ*, а *буртаситѣ* иматъ другъ езикъ. Сжщо се различава езикътъ на руситѣ отъ езика на хазаритѣ и буртаситѣ. Така буквально и у *ел-Балхи*: lingua Bulgarorum similis est linguae Chazarorum. Burtasi autem aliâ utuntur linguâ. Similiter Bulgarorum lingua a linguâ Chazarorum et Burtasorum differt, (*Fraehn*, De Chazaris). Значи езикътъ на българитѣ не е славянски. *Ибн-Хаукал* не дава никакви показания за характера на хазарския езикъ, по които би могло да се сжди и за българския. Такива намираме обаче у *ибн-Фодлана* (*Fraehn*, De Chazaris, p. 15): езикътъ на хазаритѣ отъ турския и персийския се различава, нито има нѣщо общо съ него езикътъ на други нѣкой народи. Хазаритѣ не сж подобни на турцитѣ (lingua Chazarorum a Turcica et Persica differt, nec ullius populi linguâ aliquid commune cum eâ habet. Chasari Turcis similes non sunt).²⁾ Българскиятъ и хазарскиятъ езикъ, значи, не сж нито славянски, нито турски.

Най-сетнѣ къмъ тия три рода различни показания, споредъ които българитѣ се прѣдставятъ ту като славяни, ту като турци или хазари, обаче винаги като хомогенно племе, трѣба да се прибавятъ арабскитѣ свидѣтелства, въ които българитѣ се явяватъ като амалгама отъ разни други племена и езикътъ имъ като смѣсь отъ езика на составнитѣ етнически елементи. Такова е мнѣнието на *Бируни* (*Biruni*, Kitab el atâr, livre des monuments, publié par Quatremère, p. 404), който казва, че българитѣ не говорятъ арабски, а една смѣска отъ турски и арабски. (Ср. и *Roesler*, Rom. p. 5. Вж. по-горѣ и свидѣтелството на *Генесия*: γένος ἐξ Ἀράβων τὰ καὶ Χαζάρων). Подобно твърди и Арабътъ *Шемс-еддинъ Мухамедъ Димешки*, който разказва въ свой космографски трудъ *Нохбетъ-ед-деръ*, че единъ пътъ една дружина български поклонници като отивали прѣзъ Багдадъ за Мекка, били запитани: къмъ кой народъ принадлежатъ и какъвъ народъ сж българитѣ, тѣ отговорили: „Ние сме българи, а българитѣ сж народъ, произлѣзълъ отъ смѣшанние на турци и славяни“ или по-кратко казано (така тълкува *Френъ*) ние сме смѣсь отъ турци и славяни.

Глава II.

Начало на научното изслѣдване на въпроса за езика на прабългаритѣ.

Шлѣцеръ, Тунманъ, Енгелъ, Карамзинъ и др.

Арабитѣ сж първитѣ и послѣднитѣ въ срѣдния вѣкъ, които не само косвено, но и прямо свидѣлствуватъ за езика поне на познатитѣ тѣмъ

²⁾ У географа на *Onaseley* (*The oriental geography of Ibn Haukal*, Lond. 1800) стои погрѣшно: their language is like that of the Turks and is not understood by any other nation. Въ тоя пасажъ, приведенъ буквально отъ *ибн-Фодлана*, е изпусната частицата на отрицанието отъ тамъ и грѣшката: *Fraehn*, De Chas. p. 27. заб. 75. *Roesler*, Român. 251., заб. 1., *Zeuss*, Die Deutsch. и др.